

виражені індивідуальні відмінності у функціонуванні голосового апарату. Одні діти від природи виявляють схильність до використання переважно грудного регістру, а інші – фальцетного. Тому навчати всіх дітей однакою манері звукоутворення в якомусь одному періоді настання мутації немає ніякого сенсу. Практика доводить, що від того, в якому режимі працює голосовий апарат дитини в домутаційному віці, залежить і весь подальший розвиток уже в дорослому стані.

Висновки. У вокально-хоровій роботі вчителю і керівнику вокально-хорового колективу необхідно враховувати індивідуальні та вікові психофізіологічні особливості учнів, етапи розвитку їх голосового апарату з тим, щоб послідовно і систематично виховувати дитячі голоси.

Список використаних джерел

1. Анікеєва З. І., Анікеєв Ф. М. Як розвивати співочий голос. Кишинів : Штійінце, 1981.
2. Голубєв П. Поради молодим педагогам-вокалістам. Київ : Музична Україна, 1983.
3. Люш Д. Розвиток та збереження співочого голосу. Київ : Музична Україна, 1988.
4. Мархлевський А. Ц. Практичні основи роботи в хоровому класі. Київ : Музична Україна, 1986.
5. Мітін Ю. Основи хвороб вуха, горла носа. Київ, 2001.

Яковлева Ольга,
викладачка Комунального закладу
початкової спеціалізованої освіти
«Мистецька школа №5» (м.°Одеса)

«УКРАЇНСЬКА СИМФОНІЯ» МИХАЙЛА КАЛАЧЕВСЬКОГО ЯК ВИДАТНЕ ЯВИЩЕ В УКРАЇНСЬКІЙ МУЗИЦІ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХСТОЛІТТЯ

Анотація. В цій статті представлені та уточнені біографічні

відомості про українського композитора другої половини XIX^ост. Михайла Калачевського. Окреслено розвиток симфонічного жанру в Україні у XVIII–поч. XIX^ост. Характеризується найвидатніший твір Михайла Калачевського «Українська симфонія» з точки зору використання народнопісенних джерел.

Ключові слова: *«Українська симфонія», народнопісенні джерела, Михайло Калачевський, творча спадщина.*

Історія української музичної культури, як відомо, склалася досить трагічно і значна частина творчого надбання видатних композиторів залишається не вповні відкритою, осягнутою. Це творчість М.^оБерезовського, Д.^оБортнянського, П.^оНіщинського, М.^оКалачевського та інших українських композиторів.

Видатний український композитор другої половини XIX століття, Михайло Калачевський являється засновником українського симфонізму і автором «Української симфонії», яка є яскраво національним і глибоко народним твором і заслуговує на детальний аналіз. Біографічні відомості про М.^оКалачевського вкрай скупі, часто неточні.

Науково-популярна література про Михайла Калачевського незначна за об'ємом. У 1954 році Микола Гордійчук випустив брошюру, у якій зібрано деякі відомості щодо життєвих обставин композитора, надано характеристику чотирьом мініатюрам для фортепіано та проаналізовано «Українську симфонію» [1]. Саме ця невеличка праця стає основою для коротких нарисів щодо життя та творчості М.^оКалачевського, які включено у біографічні довідники і сучасні підручники: М.^оЛісецького[4], Л.^оКорнійта Б.^оСюта [2], також – у численні енциклопедії Історії України. Певний результат джерелознавчих та архівних досліджень дозволяє реконструювати біографію М.^оКалачевського.

Творчість Михайла Миколайовича Калачевського (1851–1907) посідає в українській культурі місце нарівні з музикою найбільших українських композиторів XIX століття Семена Гулака-Артемовського та Миколи

Лисенка. Проте, на відміну від останніх, музикантів-професіоналів, М.°Калачевський після закінчення Лейпцизької консерваторії жив у невеликому повітовому місті Кременчуці Полтавської губернії. До того ж, рід його занять до музики не мав ніякого відношення – він служив суддею губернського земства, а упродовж 10 років керував Кременчуцькою земською управою.

Михайло Калачевський народився 1851 року в селі Попівка на Полтавщині (нині Кіровоградська обл.) в сім'ї поміщика. Рано залишився без батьків і виховувався численними родичами. Дитячі роки його минули в селі Рокитному, де звучала народна музика.

Початкову освіту здобув у другій приватній гімназії в Одесі, де навчався протягом 1863–1870 років. Вірогідно, М.°Калачевський займався з Петром Ніщинським, який саме з 1860°р. жив в Одесі та навчав композиції та теорії музики його близького друга – Миколу Аркаса.

1870 року Михайло Калачевський подав документи до Одеського університету на юридичний факультет. Та через погіршення стану здоров'я уже через місяць він був змушений перевестися до Київського університету, аби бути під постійним лікарняним наглядом брата-медика Сергія.

16 лютого 1872 року Михайло залишив навчання і виїхав на лікування до Німеччини. З 10 жовтня 1872 року він стає слухачем Лейпцизької консерваторії (трьома роками раніше цей навчальний заклад закінчив Микола Лисенко). Михайло Калачевський вивчав теорію та гармонію, поліфонію, композицію, ансамблеву гру. Його викладачами були Ернест Ріхтер, Соломон Ядассон, Карл Райнеке, Генріх Шрадїк. Усі педагоги давали високу оцінку своєму українському учневі.

«Весною 1876-го Калачевський уже мав свідоцтво про закінчення консерваторії. А 28 червня на прилюдному іспиті під орудою самого автора прозвучала «Українська симфонія» і здобула добрий резонанс у місцевій німецькій пресі» [3, с.°189].

Після повернення на Батьківщину Калачевський завершив навчання

на юридичному факультеті Київського університету і оселяється у Кременчуці. Він займається популяризацією світових музичних здобутків, вихованням у кременчужан інтересу до серйозної музики. З цією метою М.^оКалачевський створив оркестр, у якому грали місцеві аматори: чиновники, лікарі, вчителі. До репертуару оркестру входили камерні твори Л.^ован^оБетховена, В.^оА.^оМоцарта, Ф.^оМендельсона, Р.^оШумана та інших.

У 1880-ті роки М.^оКалачевський був почесним земським суддею, пізніше – ще й губернським. З 1890-го, впродовж десяти років, Михайло Калачевський керував виконавчим органом Кременчуцької земської управи. За цей час багато зробив для розвитку земських шкіл і лікарень.

«У Полтаві Калачевський познайомився з диригентом симфонічного оркестру Дмитром Ахшарумовим і подарував дирекції Полтавського відділення видання творів Йоганна Себастьяна Баха у 46 томах, а також партитуру «Української симфонії» [2, с.^о56]. 2 березня 1901 року в Кременчуці, вперше в Україні, оркестр Дмитра Ахшарумова з успіхом виконав «Українську симфонію» Михайла Калачевського. Восени 1903-го хронічна хвороба Михайла Калачевського перейшла у прогресуючий параліч. Помер 26 вересня 1907 року, похований у селі Рокитному.

«Частина творчої спадщини М.^оКалачевського, що дійшла до нас, невелика – це струнний квартет, фортепіанне тріо та п'єси, 19 романсів, реквієм для хору, струнного оркестру й органа і партитура «Української симфонії»[4,с.^о33]. Оригінальний рукопис симфонії був знайдений М.^оГрінченком у 1930-х рр. З цього часу твір постійно виконується симфонічними оркестрами.

Симфонічний жанр вУкраїні у XVIII–XIX^ост. не набув широкого розвитку. Але все ж були окремі зразки – це перші симфонії кінця XVIII^ост. – «Українська симфонія» Е.^оВанжури, концертна симфонія Д.^оБортнянського, а також симфонія соль мінор поч.^оXIX^ост. невідомого автора. І лише в 1869^ор. М.^оЛисенко написав свою «Юнацьку симфонію». У 1876^ор. з'являється «Українська симфонія» М.^оКалачевського, побудована на основі

народних мелодій.

«Українська симфонія» Калачевського – це чотиричастинний цикл: Сонатне алегро, Інтермеццо-скерцандо, Романс, Фінал. Склад оркестру подвійний: флейти, гобої, кларнети, фаготи, чотири валторни, труби, литаври і струнний квінтет.

В основі усіх тем лежать мелодії народних пісень. Характерно, що композитор зберігає жанрові особливості пісні, прагне повніше розкрити засобами оркестру, через велику музичну форму її образний зміст.

Перша частина симфонії лірична за змістом. Тут використано дві народні пісні – «Віють вітри» і «Йшли корови із діброви». В інтродукції і заключенні, що звучать у помірному темпі й будуються на мелодії першої пісні, змальовано картину лагідного літнього вечора. У вступі мелодія народної пісні стає ще спокійнішою, оскільки композитор викладає її в розмірі 4/4, замість 3/4. На цій мелодії побудовано тему головної партії сонатного алегро.

Друга народна мелодія («Йшли корови із діброви»), що лягла в основу побічної партії, також зазнала певних змін, передусім метроритмічних. Тема побічної партії має спокійний характер. Вона є своєрідним лірико-споглядальним центром експозиції й усієї першої частини.

Друга частина – Інтермеццо-скерцандо – жартівлива народна сцена. Музика її виросла з першої фрази народної пісні «Дівка в сінях стояла». Форма інтермеццо – тричастинна репризна. Крайні частини написано у фа мажорі, середня, що будується на цьому ж матеріалі – у ре мінорі.

Третю частину – Романс – витримано в лірико-епічних тонах. М.^оКалачевський поклав в основу теми мелодію історичної пісні «Побратався сокіл з сизокрилим орлом». Сама тема звучить могутньо, велично, її розмірений тон, досить насичений, широкий пульс мелодичного дихання створюють епічний образ. Форма романсу – тричастинна репризна. Тема проводиться в мажорних тональностях (До мажор, Фа мажор. Сі-бемоль мажор). Романс виконує в симфонії функцію ліричного центру твору,

традиційного для класиків і романтиків.

Фінал симфонії пронизаний стихією танцю. Він побудований на зіставленні двох тем, в основі яких – народні танцювальні пісні «Ой гай, гай» і «Ой джигуне, джигуне». Обидві теми зберегли пісенно-жанрові риси: восьмитактову квадратну структуру і підкреслено танцювальну музичну фактуру. Головна партія відтворює масовий народний танок, а побічна – жартівливий хореографічний дует.

«Українська симфонія» М.^оКалачевського – яскраво національний і глибоконародний твір. Використавши народні мелодії, композитор зумів зберегти їх жанрові особливості і створити своєрідні народні образи. М'яка лірика, дотепний жарт, героїко-епічна пісня і сцена народних веселощів – ось стислі характеристики змісту твору. Лірико-жанрова симфонія М.^оКалачевського – помітне явище в українській музиці другої половини ХІХ^ост.

Список використаних джерел

1. Гордійчук^оМ.^оМ. М.^оКалачевський. К. :Мистецтво, 1954. 48^ос.
2. Калачевський^оМ. Вибрані романси: Упорядник та автор вст. статті Гордійчук Микола Максимович. Київ : Мистецтво, 1966. 54^ос.
3. Корній^оЛ., Сюта^оБ. Історія української музичної культури. К. : НМАУ, 2011. 736^ос.
2. Лазанська^оТ.^оІ. Калачевський Михайло Миколайович / Редкол.: В.^оА.^оСмолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України // *Енциклопедія історії України*: Т. 4. К. : Наукова думка, 2007. 528^ос.: іл. // URL:http://www.history.org.ua/termin=Kalachevsky_M.
3. Лісецький^оС. Українська музична література для 5 класу ДМШ. К.: Музична Україна, 1991. 72^ос.
4. Сайт Центральної міської бібліотеки імені Максима Горького м.^оКременчук // URL:<http://tiomkin.info/kolachevski.html>.